

ศาสตร์พระราชาสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย King's Philosophy to Sufficiency Economy Community Ban NaO Muang Loei District, Loei Province

กัลยา ยศคำลือ^{1*} อีสริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ²

E-mail: yaeduca@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย และ 2) เพื่อศึกษาการใช้ศาสตร์พระราชาคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย กลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชน ผู้ใหญ่บ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 25 คน เครื่องมือในการศึกษาคือ หนังสือ เอกสาร งานวิจัย แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ พบว่า (1) บ้านนาอ้อเป็นชุมชนนัถือศาสนาพุทธ ทำเกษตรกรรม นำความเชื่อที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำนา ปลูกพืชสมุนไพร จักสานไม้ไผ่ ข้าวจี๋ ข้าวแตงกา ขนมนจีน และลอดช่องโบราณ (2) การใช้ศาสตร์พระราชาปฏิบัตินำไปสู่การเป็นชุมชนพอเพียง นำการเรียนรู้จากการศึกษาคุณงานโครงการในพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชมาปฏิบัติและสามารถแก้ไขปัญหาความยากจน สร้างรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ซึ่งบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเลย จะต้องร่วมกันส่งเสริมให้ชุมชนบ้านนาอ้อได้เรียนรู้ศาสตร์พระราชาย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชาสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This academic article was carried out with 2 objectives: 1) study community sufficiency economy folkway Ban NaO Muang Loei District, Loei Province and 2) study King's Philosophy of sufficiency economy community. The target group 25 were citizen, Head village and Folk wisdom. The instruments were book, document, research, participation observe and none participation observe and interview. Results revealed that (1) community buddhist and farmers folkway Ban NaO used King's Philosophy to sufficiency economy. They were believe of predecessor relay to continuous activities: farm, planr herbs, bamboo weaving, bake glutinous rice, glutinous rice mixed with sesame, rice noodles and original Lod Chong. (2) The community Ban NaO field study His Majesty king Bhumibol Projects. They can modify poverty from used sufficiency economy. Development household income. The role of Loei Rajabhat University and organization concerned will promote education all youth. The role of Loei Rajabhat University, government Loei and private organization will be promoting of King's Philosophy for community folkway Ban NaO study and approach on durability.

Keywords: The King's Philosophy, community folkway

ความนำ

วิถีชีวิตของชุมชนในอดีตจะเรียบง่ายกว่าปัจจุบันมาก การอาศัยธรรมชาติและแรงงานเป็นหลักในการทำมาหากิน ที่ชาวบ้านจะต้องใช้สติปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้ปฏิบัติเพื่อจะได้อยู่รอด ทั้งนี้เพราะปัญหาต่างๆ ในอดีตยังมีมากนัก โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวมีสมาชิกเพิ่มขึ้น จำเป็นจะต้องขยายที่ทำมาหากิน จึงเกิดการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ การปรับพื้นที่ป็นคันนาเพื่อทำนา ซึ่งเป็นงานที่หนัก การทำไร่ การทำนา ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์และดูแลรักษาให้เติบโตจนได้ผลผลิต เป็นศิลปะที่จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ เช่น การล่าสัตว์ เกษตรแบบผสมผสาน การจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเป็นความรู้ความสามารถที่มีมาแต่โบราณ วิถีชีวิต การประกอบอาชีพนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การเตรียมอาหาร การจัดขนมและผลไม้ ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อให้รับประทานและอร่อย แต่ให้ได้ความสวยงาม เกิดสุนทรียภาพทางตาและทางใจ การเตรียมอาหารนั้นเป็นงานศิลปะที่ปรุงแต่งด้วยความตั้งใจ ใช้เวลา ฝีมือและความรู้ความสามารถ โดยบรรพบุรุษไทยในอดีตได้ถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อในท้องถิ่นปฏิบัติสืบทอดในลักษณะการเล่าขาน ไม่มีการบันทึกวิธีการ เครื่องมือเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน การดำรงชีวิตมีความสงบสุขและแสวงหาความปลอดภัยให้อยู่รอด ในสังคมได้ ความสามารถ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดมาได้สูญหายและมีบางส่วนค้นพบ เช่น ไบโกลาน ภาพวาดในโบราณสถาน เกี่ยวกับวิถีชีวิต (กัลยา ยศคำลือ, 2558)

ซึ่งชุมชนนาอ้อเป็นชุมชนเก่ามีอายุกว่า 300 ปี ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตได้ถ่ายทอดความรู้ แนวคิดความเชื่อในท้องถิ่นจากปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องมาเพื่อการปฏิบัติ เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า ความสามารถทำเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การดำรงชีวิต ให้มีความสุขสงบสุข นับว่าเป็นชุมชนประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งของจังหวัดเลย เนื่องจากมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นที่นั่นหลาย เหตุการณ์ ตามที่บรรพบุรุษได้จารึกไว้และมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา มีธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ บรรพบุรุษชาวนาอ้อสืบเชื้อสายมาจากเวียงจันทน์และหลวงพระบาง การอยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิม ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องที่ได้ อพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่หรือสืบทอดบรรพบุรุษจนนับญาติกันได้ทั้งชุมชน มีผู้สูงอายุที่ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นผู้นำ หน้าที่ของผู้นำ ไม่ใช่การสั่ง แต่เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำปรึกษา มีความแม่นยำในกฎและ ระเบียบการดำเนินชีวิต มีความสามารถตัดสินใจไกลเกลี่ยถ้าหาก เกิดความขัดแย้ง ช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาการประกอบอาชีพ ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาด โจร ปล้น เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชนการละเมิดกฎหมายประเพณี ส่วนใหญ่ เช่น การ ผิดผี คือ ผีของบรรพบุรุษ ผู้ซึ่งได้สร้างกฎ เกณฑ์ไว้ เป็นต้น ในอดีตและปัจจุบันก็ยังพบว่ายังมีประชาชนยากจนในชุมชน ซึ่งการแก้ไข ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนบ้านนาอ้อได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลนาอ้อ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้ประชาชนบ้านนาอ้อมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างต่อเนื่อง (ข้อมูลเทศบาลตำบลนาอ้อ, 2561)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาความยากจน

สำหรับประเทศไทยที่กำลังก้าวสู่การพัฒนาที่เน้นกลไกขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ตามโมเดล Thailand 4.0 เพื่อให้สอดคล้องกับพลวัตการพัฒนาของโลกที่กำลังก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ได้มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้คนไทยมีส่วนร่วมและก้าวเดินไปพร้อมกันบนพื้นฐานของรูปแบบการพัฒนาใหม่นี้ พร้อมนำบทเรียนจากความผิดพลาดและแนวโน้มการพัฒนาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการพึ่งพา เทคโนโลยีและทุนของต่างชาติ แต่ไม่มีกระบวนการถ่ายทอดอย่างจริงจังและยั่งยืน ขาดการสะสมทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุน มนุษย์ คนไทยต้องพบกับสภาพความเหลื่อมล้ำ ทั้งด้านการกระจายรายได้ การพัฒนาระหว่างเมืองและชนบท การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่รู้คุณค่า ปัญหาศีลธรรม และคุณธรรมที่เสื่อมถอย ซึ่งคนไทยกำลังเปิดรับค่านิยมชุดใหม่ทั้ง วัตถุนิยม ปัจเจกนิยม สุขนิยม และสากลนิยม อย่างขาดการกลั่นกรองที่จะนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม จนเกิดเป็นความฟุ้งเฟ้อ เห็นแก่ ตัว และเริ่มยอมรับได้กับการคอร์รัปชัน เมื่อไม่มีรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ อาศัยการพึ่งพาของภายนอก และ ละเลยการสร้างคามเข้มแข็งจากภายใน ต่อไปประเทศจึงอาจต้องพบวิกฤตเศรษฐกิจที่จะสร้างความเสียหายแก่เศรษฐกิจและสังคม ของประเทศ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงเตือนให้มีความระมัดระวังเกี่ยวกับความสมดุลด้าน เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไว้ล่วงหน้า ทรงแนะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชาวไทย เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานเพื่อเป็นหลักคิดและแนวทางปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ นักทฤษฎี นัก ธุรกิจและประชาชนทั่วไปได้นำไปปรับใช้ และทำให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม หลายภาคส่วนสามารถดำเนินกิจการงานของตนบน พื้นฐานของความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรม จนสามารถมีภูมิคุ้มกันในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม และมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนและประเทศชาติมีความสมดุล ยั่งยืน พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง อันเป็น หลักที่มีความเป็นสากลที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล องค์กร ประเทศ และโลก จนกล่าวได้ว่าหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนาประเทศ และเป็นหลักคิดสร้างสมดุลการพัฒนาสู่ Thailand 4.0 ซึ่งประเทศไทยได้ เรียนรู้ว่า การพัฒนาที่รวดเร็วแบบก้าวกระโดดโดยปราศจากรากฐานที่มั่นคง ไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาของประเทศ จะต้องเริ่มจาก บันไดขั้นแรกทีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอนให้พึ่งตนเองได้ สร้างสมดุลระหว่างทุนมนุษย์กับทุนเทคโนโลยีแล้ว ยังมุ่งเน้นที่ การลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและพระบรมวงศ์ ตลอดจนแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในประเทศไทยและระดับสากล (ห้องสมุดมั่นพัฒนา, 2561)

ความเหลื่อมล้ำนี้ทำให้คนในระดับฐานรากที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ พัฒนาตัวเองได้ช้า จึงทำให้นโยบายประชานิยมที่ ไม่รับผิดชอบต่อสังคม ได้รับความนิยมน้อยๆ ที่ใช้งบประมาณสูง แต่เกิดความไม่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งยังสร้างภาระให้รุ่นลูกหลานอีก ด้วย ไม่เพียงแต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำเท่านั้น แต่ประเทศไทยยังมีอีกหลายปัญหาที่ทำให้การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ชะลอตัว ไทย กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้คนวัยทำงานลดลง แต่ที่ผ่านมานโยบายส่วนใหญ่มุ่งเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจจะเยอะเกินกว่าการปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อแก้ปัญหาระยะยาว ระบบการศึกษาไม่ช่วยยกระดับทักษะความสามารถของคนไทยมิติต่างๆ ให้มีผลิตภาพ

สูงขึ้น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการแก้ไขและการดูแลระบบนิเวศควรเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้นๆ เนื่องจากคนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการเกษตร ทำให้ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการกระทำที่ขาดความรับผิดชอบ นอกจากนี้มีปัญหาการคอร์รัปชั่นที่เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ประเทศไม่ได้ก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ล้วนกำลังพาประเทศไปสู่หายนะ และศาสตร์พระราชาก็เป็นศาสตร์แห่งการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตคนอย่างยั่งยืน และถ้าหากนำศาสตร์พระราชามาปฏิบัติได้จริง จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development goals-SDGs) อย่างแน่นอน (ดิศนัดดา ดิศกุล, 2561)

สรุป ศาสตร์พระราชาก็เป็นหลักธรรมคำสอนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ในหลักหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหลักนี้สามารถแก้ปัญหาความยากจน ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย เพราะแนวคิดการพึ่งตนเอง แบบพอมีพอกินและอุ้มชูตัวเองได้ และการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มอย่างมีพลัง นำไปสู่การเกื้อกูลและแบ่งปันจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และจะนำไปสู่ความมั่งคั่ง สามารถสร้างเศรษฐกิจแบบกระจายอย่างทั่วถึงได้ในท้องถิ่นไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2548) ให้ความหมายของความเชื่อ ความเชื่อว่า หมายถึง การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือมีการดำรงอยู่จริง โดยอาศัย ประสบการณ์ตรง การไตร่ตรองหรือการอนุมาน

ประโยชน์ของความเชื่อต่อบุคคล สังคมมนุษย์ทุกแห่งล้วนแต่มีระบบความเชื่อด้วยตามธรรมชาติของมนุษย์ที่รู้จักคิด รู้จักตั้งคำถามและพยายามในการหาคำตอบเพื่ออธิบาย และจากความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องเกิดการตาย ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ และประเพณีปฏิบัติตามกฎครรลองของสังคม ทำให้เกิดการยอมรับนับถือในเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่ออันนี้มีการเปลี่ยนแปลงผสมผสาน ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม ความเชื่อทำหน้าที่ในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับตนเอง สังคมและจักรวาลของมนุษย์ ช่วยสนับสนุนสถาบันพื้นฐานของสังคม เช่น ครอบครัว เมือง เศรษฐกิจ ทำให้พลังใจทั้งระดับปัจเจกชนและสังคม และหล่อหลอมสังคมให้เป็นเอกภาพ เมื่อมนุษย์สร้างระบบความเชื่อเพื่อประโยชน์ของตนนั้น มีการสืบทอดต่อกันเรื่อยมาและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนและสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี (พระมหาพิมล พรหมเมือง, 2550) และมนุษย์เป็นผู้สร้างระบบความเชื่อเพื่อประโยชน์ของตน ลักษณะความเชื่อเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า ถ้ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้จะทำให้ความคาดหวังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความคาดหวังที่เกิดขึ้นจะขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่นๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญในตัวบุคคลนั้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา, 2538)

ในชุมชนจะมีผู้มีความรู้ความสามารถหลากหลาย เช่น ด้านรักษาโรค ด้านเพาะพันธ์พืช การเลี้ยงสัตว์ ด้านดนตรี การละเล่น ด้านพิธีกรรม บุคคลเหล่านี้ต่างก็ใช้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยไม่ถือเงินเป็นอาชีพ ค่าตอบแทนเรียกว่าค่าครู ปกติค่าครูเป็นเงินจำนวนน้อยใช้สำหรับเครื่องมือเพื่อประกอบพิธีกรรมหรือเพื่อทำบุญวิชาที่ครูถ่ายทอดมาให้ลูกศิษย์จะต้องนำไปใช้เพื่อประโยชน์แก่สังคม ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การตอบแทนจึงไม่ใช่เงินหรือสิ่งของเสมอไปแต่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยวิธีการต่างๆ การสอนคนรุ่นหลังว่าจะต้องรู้จักการแบ่งปัน ชีวิตทางสังคมของหมู่บ้านมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด งานบุญกิจกรรมของส่วนรวมจะทำกันที่วัด งานบุญประเพณีต่างๆ ตลอดจนการละเล่นมหรสพพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินงานจิตใจ เป็นครูสอนลูกหลานผู้ชาย ซึ่งรับใช้พระสงฆ์หรือ "บวชเรียน" ทั้งนี้ก่อนนี้ยังไม่มีโรงเรียน วัดจึงเป็นทั้งโรงเรียนและหอประชุมเพื่อกิจกรรมต่างๆ ต่อเมื่อโรงเรียนมีขึ้นและแยกออกจากวัด บทบาทของวัดและของพระสงฆ์จึงเปลี่ยนไป (พระมหาพิมล พรหมเมือง, 2550)

มาสโลว์ได้ศึกษาว่าพฤติกรรมของคนจะถูกกำหนดและควบคุมโดยแรงจูงใจต่างๆ แรงจูงใจเหล่านี้ มีลักษณะแตกต่างกันไป สำหรับแต่ละคนอีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรได้รับทราบ ว่า แรงจูงใจหรือความต้องการ (Motive or Wants) ของพนักงานในองค์กรนั้นมีรูปแบบอย่างไรบ้าง ความรู้ในเรื่องดังกล่าวได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องนำไปสู่ทฤษฎีทั่วไป (General Theory) เกี่ยวกับการจูงใจคนคืออับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของคน คือ 1) คนทุกคนมีความต้องการและความต้องการนี้จะมีอยู่ตลอดเวลาและไม่มีที่สิ้นสุดและความต้องการเหล่านี้จะไปกระตุ้นพฤติกรรม 2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไปความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม และ 3) ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง ตามลำดับของความสำคัญกล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองมาสโลว์ ตามทฤษฎีของมาสโลว์ มี 5 ระดับ คือ (1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นแรกของมนุษย์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับที่จะให้มีชีวิตอยู่รอด (2) ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Security or Safety Needs) ในขั้นต่อไปที่สูงขึ้น คือมนุษย์จะเริ่มคิดถึงความปลอดภัยและความมั่นคงเช่น มนุษย์อยากจะมี ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (3) ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongings Needs) ต้องการที่จะเข้าร่วม เป็นสมาชิกขององค์กรต่างๆ อยากจะคบหาสมาคมกับคนอื่น รวมตลอดทั้งจะ

ได้รับมิตรภาพและความเห็นใจจากกลุ่มเพื่อนฝูงเป็นต้น เป็นความต้องการในแง่ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกต่อตนเองว่าเป็นผู้มีความสำคัญต่อสังคมกลุ่มนี้และมีบุคคลต่างๆ (4) ความต้องการมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem or Status Needs) คือความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องของความสามารถ ความรู้ความสำคัญในตัวเอง ตลอดทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรืออยากที่จะให้บุคคลอื่นสรรเสริญหรือนับหน้าถือตา และ (5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดทุกอย่าง (Self-Actualization and Self-realization) ชั้นความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ภายหลังจากที่ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4 ชั้น อย่างครบถ้วนแล้ว (A.H. Maslow, 1943)

เดวิท (Dusenbery, David B., 2009) เชื่อว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของระบบต่อมไร้ท่อและระบบประสาทและเป็นที่เชื่อกันทั่วไปว่า ความซับซ้อนในพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตสัมพันธ์กับความซับซ้อนของระบบประสาท ทั่วไปแล้ว สิ่งมีชีวิตที่มีระบบประสาทซับซ้อนกว่ามีความสามารถสูงกว่าในการเรียนรู้การตอบสนองใหม่ๆ และดังนั้น จึงสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ พฤติกรรมมีทั้งที่มีมาแต่กำเนิดหรือเกิดจากการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามการวิจัยปัจจุบันในโครงการจุลินทรีย์มนุษย์ (Human Microbiome Project) กล่าวถึงพฤติกรรมมนุษย์อาจถูกควบคุมโดยองค์ประกอบของประชากรจุลินทรีย์ภายในร่างกายมนุษย์ และพฤติกรรมสามารถถือได้ว่าเป็นการแสดงออกของสิ่งมีชีวิตซึ่งเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว พฤติกรรมนำสัญญาณออกจากสิ่งมีชีวิตสู่สิ่งแวดล้อม

จรรยา กลินอุตม (2548) กล่าวถึงการมีส่วนร่วม(participation) คือเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่าจะต้องประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ อย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ประชาชนต้องมีอิสระที่จะมีส่วนร่วม 2) ประชาชนสามารถมีส่วนร่วม และ 3) ประชาชนต้องเต็มที่จะมีส่วนร่วม ส่วนความสำเร็จของการมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขคือ (1) ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมและร่วมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (2) ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปจนกว่าผลตอบแทนที่เขาประเมินจะได้รับ (3) ประชาชนต้องมีความสนใจที่จะสัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม (4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารเรื่องกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และ (5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกท้อแท้หรือต่อต้านหน้าที่ หรือสถานการณ์ทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลคือ อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่นและปัจจัยอื่นๆ เช่น การอาศัยอยู่ในเมืองหรือชนบท จำนวนสมาชิกในครอบครัว ส่วนค่านิยมและทัศนคติปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีส่วนร่วมในการกิจกรรมต่างๆ (2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วม และ (3) อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ (กัลยา ยศคำสือ, 2558) และแนวคิดการมีส่วนร่วมในลักษณะ 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไร และทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (Cohen & Uphoff, 1981)

การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Instruction) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้ความคิดรวบยอดหรือทักษะเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้องค์รวม เน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม ตามสภาพจริงของสังคม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ประกอบด้วย (1) ผู้เรียนรู้เข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวม มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชา มีทัศนคติกว้างไกล และลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา (2) ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนได้เต็มที่ ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม (3) ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีกระบวนการคิด จัดการ เผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา (4) ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และ (5) ส่งเสริมให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหา (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2532)

การเรียนรู้แบบพหุปัญญา (Multiple intelligences) การ์ดเนอร์ (1993) ได้ระบุพหุปัญญา ไว้ 8 ด้านคือ ภาษา (verbal/linguistic intelligences) การคิดคำนวณ (logical-mathematical intelligences) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (visual-spatial intelligences) ปัญญาด้านรอบรู้ธรรมชาติ (naturalist intelligences) ปัญญาด้านดนตรี (musical-rhythmic intelligences) ปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย (bodily-kinesthetic intelligences) ปัญญาด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal intelligences) และ ปัญญาด้านรู้จักตนเอง (intrapersonal intelligences)

สรุป มนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่รอด ดังนั้นมนุษย์จะเกิดแรงจูงใจเมื่อตนเองได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติและเรียนรู้ จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในกิจกรรมนั้น ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบพหุปัญญา และบูรณาการความรู้มา

ประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และการศึกษาดูงานโครงการในพระราชดำรินในพื้นที่จังหวัดเลย เมื่อดำเนินกิจกรรมแล้วเยาวชนเกิดความพึงพอใจ และมีแรงจูงใจที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

วิถีชีวิตชุมชนใช้ศาสตร์พระราชา

ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีแนวคิด ความเชื่อและการปฏิบัติที่จะร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนของตนเอง แต่ละชุมชนจะมีความคล้ายกันหรือแตกต่างกัน และมีกระบวนการที่ตนเอง (กรมพัฒนาชุมชน, 2562)

บทบาทของบุคคลในวิถีชีวิตชาวไทย ประกอบด้วย (1) พ่อ แม่ ควรมีบทบาทที่รับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว ให้การศึกษา จัดสรรงบประมาณของครอบครัวให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจของสังคมและโลกและครองตนเป็นแบบอย่างที่ดี (2) ครู อาจารย์ ควรมีบทบาทถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์โดยกระบวนการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน ครองตนให้เหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นผู้เสียสละทั้งเวลาและอดทนในการสั่งสอนศิษย์ทั้งด้านความประพฤติและการศึกษา ยึดมั่นในระเบียบวินัย ตลอดจนปฏิบัติตามจรรยาบรรณครูและ (3) เยาวชนจะต้องยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมและระเบียบของสถานศึกษา รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ ให้ความเคารพต่อบุคคลที่อาวุโส รับฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนอย่างมีเหตุผล ขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และเสริมสร้างความสามัคคีในครอบครัว และชุมชน (กัลยา ยศคำลือ และ จุลดิษฐ์ อุปฮาด, 2562)

คุณธรรมตามศาสตร์พระราชา พลเมืองไทยที่ดีจะต้องแสดงถึงการมีคุณธรรมของการเป็นพลเมืองดี ประกอบด้วย การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังความคิดของผู้อื่น เคารพในมติของเสียงส่วนมาก ความซื่อสัตย์ สุจริต ความสามัคคี ความละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง และการส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ซึ่งจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี ได้แก่ (1) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (2) ความมีระเบียบวินัย ชาวไทยจะต้องยึดมั่นในการอยู่ร่วมกันโดยยึดระเบียบวินัย เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม (3) ความกล้าทางจริยธรรม ควรความกล้าหาญในทางที่ถูกที่ควร (4) ความรับผิดชอบต่อ โดยยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่น หรือสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์จากการกระทำของตน (5) การเสียสละ หมายถึง การยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่น หรือสังคมโดยรวมได้รับประโยชน์จากการกระทำของตน และ (6) การตรงต่อเวลา ในการทำงานตรงตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย ส่วนการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม (ธรรมะสำหรับพระราชา) ประกอบด้วย (1) ทานัง (การให้ทาน) (2) สีสัง (ภาวะปกติ) (3) ประิจจาคัง (บริจาค) (4) อาชชวะวัง (ซื่อตรง) (5) มัททนะง (อ่อนโยน) (6) ตะปัง (พากเพียร) (7) อักโกธัง (ไม่โกรธ) (8) อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) (9) ชันติ (อดทน) และ (10) อะวิโรธนะง (ไม่มีพิรุณ) (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

วิถีชีวิตชุมชนบ้านนาอ้อ

ตำบลนาอ้อเดิมเรียกว่า "หนองนาอ้อ" เพราะพื้นที่เต็มไปด้วยต้นอ้อ ชาวบ้านอพยพมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านนาอ้อแห่งนี้ ตำบลนาอ้อตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีภูเขาล้อมรอบ อาชีพหลักเกษตรกรกรรม เช่น การทำนาข้าว การปลูกพืชไร่ การทำสวน การปลูกพืชผัก สวนครัว มีพืชทางเศรษฐกิจ คือ ข้าว มะขามหวาน ยางพารา ข้าวโพด มันสำปะหลัง และถั่วเหลือง อาชีพเสริม จักสาน ทอผ้า ไม้กวาด มีหมู่บ้านทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านนาอ้อ หมู่ 2 บ้านนาอ้อ หมู่ 3 บ้านนาอ้อ หมู่ 4 บ้านท่ามะนาว หมู่ 5 บ้านนาอ้อ หมู่ 6 บ้านโพธิ์ หมู่ 7 บ้านนาอ้อ หมู่ 8 บ้านหนอง มะม่วง หมู่ 9 บ้านนาอ้อ อาหารจะเน้นการปรุงโดยใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่น ปรุงเองทุกงาน สามารถรับประทานได้ทุกเพศ ทุกวัย อาหารจะเป็นแบบ “พาล้าง” เป็นอาหารพื้นบ้านรับประทานกับข้าวเหนียว วิถีชีวิตชาวพุทธ มีบ้านโบราณเหลืออยู่และใช้พักอาศัย รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่

ภาพประกอบที่ 1 วิถีชีวิตชาวบ้านนาอ้อในอดีต

ที่มา: ข้อมูลเทศบาลตำบลนาอ้อ (นายก้าน กุลวงศ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนาอ้อ)

ภาพประกอบที่ 2 ผู้ขังข้าวและการทำงานชาวบ้านนาอ้อ
 ที่มา: กัลยา ยศคำลือ ถ่ายภาพ

ชุมชนนาอ้อที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ การเรียนรู้เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และ
 สาธารณะเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ

1. การจักสาน ชาวบ้านนาอ้อมีการเตรียมไม้ไผ่โดยเลือกลำต้นที่มีความตรง ลำปล้องยาว ผิวเรียบเป็นมัน หลังจากตัด
 ออกมาจากกอ นำมาแช่น้ำตลอดทั้ง ลำเพื่อให้ไม้ไผ่มีความสดและป้องกันมด ปลวก มอด เจาะไซ เมื่อจะนำมาใช้งานจึงตัดเอาตาม
 ขนาดที่ต้องการมาผ่าออกแล้วนำไปจักเป็นตอกแล้วตากแดดให้แห้ง นำมาสานเป็นหวด กระติบข้าว ผลิตภัณฑ์กระติบข้าว ผลิตภัณฑ์จากไม้
 ไผ่ สานด้วยความประณีต สวยงาม แข็งแรง ทนทาน มีให้เลือกมากมายนำมาไม้ไผ่มาตัดเป็นท่อนๆ แล้วทำการจักตอกให้เป็นเส้นเล็กๆ
 แล้วนำมาสานเป็นกระติบข้าว หวด ตามต้องการ ชาวบ้านจึงใช้ประโยชน์นำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนคือ จักรสานและไม้กวาด
 ต่อมาได้เรียนรู้การสร้างมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการสานชื่อ “ชุมชนนาอ้อใส่ในผลิตภัณฑ์” ก่อให้เกิดรายได้ และ
 ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้ โดยให้นักท่องเที่ยวสามารถทดลองทำเครื่องจักสานขนาดเล็กและรับเป็นของที่ระลึกได้ ชาวบ้านนาอ้อ
 ที่มีการทำจักสาน คือ บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 1 นายชู วงษ์ตัน, บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 2 นายกู๋ พรเพ็ด, บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 3 นายหมั่น ศรีทรงเมือง,
 บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 4 นายพิว สลิต, บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 7 นายเรียง ทองเพชร, บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 8 นายเอี่ยม พากระจ่าง, บ้านนา
 อ้อ หมู่ที่ 9 นายที ผิวพันธมิตร

ภาพประกอบที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่บ้านนาอ้อ สามารถสร้างรายได้ในครัวเรือน
 ที่มา: นางสาวน้ำทิพย์ วรบุตร ถ่ายภาพ

ภาพประกอบที่ 4 เครื่องมือจักสานไม้ไผ่ในชีวิตประจำวันและนำไปจำหน่าย
 ที่มา: อิศริยาภรณ์ ชัยกุลทาบ ถ่ายภาพ

2. การทอผ้า การทอผ้าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ที่คนไทยรุ่นปัจจุบันต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ในสมัยก่อน ผู้หญิงไทยจะทำเครื่องใช้ต่างๆ ในบ้านเอง งานสำคัญอย่างหนึ่งคือการทำเสื้อผ้า ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ไว้ใช้กันในวิถีชีวิตของครอบครัวและชุมชน ในพิธีกรรมเช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย ก็ต้องใช้ผ้า ผ้าทอจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตคนไทย การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะผ้าไทยเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ ศิลปะผ้าทอไทยอันมีประวัติยาวนานและมีความมั่งคั่งหลากหลาย ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณจนทุกวันนี้ (กัลยา ศศาคาลือและคณะ, 2563) ชาวบ้านนาอ้อ จะทอผ้าฝ้าย โดยการปลูกฝ้ายชื่อ ฝ้ายตุ่น นำมาปั่นและทอใช้นุ่งห่ม ปัจจุบันการปลูกฝ้ายมาใช้ทอไม่เพียงพอต่อการผลิตเป็นผ้าทอ ชาวบ้านนาอ้อได้ซื้อฝ้ายจากที่อื่นๆ มาทอ เช่น ฝ้ายจังหวัดกาฬสินธุ์และจากประเทศลาว เป็นต้น การทำลวดลายมาจากแนวคิดของต้นไม้ เช่น ต้นอ้อ ลายมุก ฯลฯ ชาวบ้านนาอ้อที่มีการทอผ้า คือ บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 2 นางประดับ พรหมภักดี, บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 3 นางจำปา มนตรี, บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 4 นางสาว หะธรรมวงศ์, บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 7 นางสาว หะธรรมวงศ์, บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 8 นางलयอง จันทาศรีและนางหนูฝึก แก้วดวงดี, บ้านนาอ้อ หมู่ที่ 9 นางทองอินทร์ กูวัง

ภาพประกอบที่ 6 การทอผ้าบ้านนาอ้อหมู่ 1 และกลุ่มทอผ้าวัดศรีจันทร์ ใช้เวลาว่างจากการกรสิกรรมมาทำหัตถกรรมทอผ้า
 ที่มา: อิสริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ ถ่ายภาพ

3. ปลูกพืชสมุนไพร ชาวบ้านนาอ้อส่วนใหญ่จะปลูกพืชสมุนไพรไว้ในครัวเรือน ใช้บริโภคเป็นอาหารและรักษาโรคปัจจุบันนี้ กระแสความนิยมเรื่องสมุนไพรมีมากขึ้นและมีแนวโน้มจะขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากมีการนำเอาขบวนการทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนให้พืชสมุนไพรมีความน่าเชื่อถือ มีงานวิจัยรับรอง มีรูปแบบที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้และมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีการกระจายการผลิตสมุนไพรแก่ชุมชน ให้ความรู้ เทคโนโลยีการปลูก การดูแลรักษา และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ได้มีการคัดเลือกชนิดของสมุนไพรที่มีความแตกต่างกัน แนวทางในการปลูก ดูแลรักษาพืชสมุนไพรชนิดอื่นๆ ที่มีลักษณะทางพฤกษศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน สมุนไพรที่ชาวบ้านนาอ้อปลูก คือ ขิง ข่า ตะไคร้ ตะไค้หอม ใบมะกรูด ขมิ้นชัน ว่านหางจระเข้ ฟ้าทะลายโจร นูมานประสานกาย พญา ยอ เพชรสังฆาต บอระเพ็ด เถาวัลย์เปรียง มะแว้งเครือ พริกไทย ไพล กวาวเครือ บุกเนื้อทราย ส้มแขก ฯลฯ

ภาพประกอบที่ 7 การปลูกพืชสมุนไพร
 ที่มา: อิสริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ ถ่ายภาพ

4. ลอดช่องโบราณ การทำลอดช่องใบเตยแบบโบราณเอาแป้งข้าวเจ้ามาใส่ภาชนะ เช่น กาละมังเล็กๆ ใส่น้ำใบเตยคั้นลงไป ใส่น้ำปูนใสลงไปด้วย โดยใส่สลับกันระหว่างน้ำใบเตยกับน้ำปูนใส แล้วจึงค่อยๆ นวดให้เข้ากันจนละลายกับแป้งให้เข้าหมด ส่วนใหญ่ ชาวบ้านนาอ้อทำเพื่อบริโภคเองในครัวเรือน ที่มีขายตามตลาดจะผลิตโดยใช้เครื่องทอทันสมัย

ภาพประกอบที่ 8 การทำลวดช่องโบราณ
 ที่มา: อสิริยาภรณ์ ชัยกุลหลาบ ถ่ายภาพ

5. ขนมจีน เป็นอาหารคาวชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งเป็นเส้นกลมๆ คล้าย เส้นหมี่ รับประทานกับน้ำยา น้ำพริก เป็นต้น อาหารชนิดภาษาอีสานเรียก "ข้าวปุ้น" นิยมรับประทานกับน้ำยาใส่ปลาร้า กระจายเหมือนน้ำยากกลางและข้าวปุ้นน้ำแจ่วที่รับประทานขนมจีนกับน้ำต้มกระดูก ปูรสรด้วยน้ำปลาร้า ไม้ใส่เนื้อปลา และนำขนมจีนมาทำส้มตำเรียกตำข้าว นิยมขนมจีนแป้งหมัก

6. ข้าวแตงกา ประวัติความเป็นมาของประเพณีข้าวแตงกา คำว่า "แตง" เป็นภาษาอีสานที่แปลว่าอัด ยัด คลุกเคล้า (กระแทกหรือกระทบ) ถ้านึกไม่ออกให้นึกถึงปลาแตงหรือปลาร้าที่นำปลาไปคลุกเคล้ากับเกลือ ข้าวคั่ว ร้าอ่อนแล้วนำไปอัดหมักในไห ข้าวเหนียวนึ่งสุกใหม่ผสมกับงาเจียง ที่ต้องใช้น้ำเจียงเพราะเป็นงาพื้นบ้านจะมีลักษณะพิเศษคือมีกลิ่นหอมกว่าชนิดอื่นๆ และพบมากในพื้นที่จังหวัดเลย งาเจียงจะมีเฉพาะหน้าหนาวเท่านั้นมีลักษณะเป็นเม็ดกลมคล้ายเม็ดดัดผักกาด ชุมชนเทศบาลตำบลนาอ้อ จังหวัดเลย จัดงานประเพณีบุญข้าวจี๋ ซิมข้าวแตงกา เว้าจากภาษาเลย การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เก่าแก่ ให้คงสืบไว้ ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชนรุ่นหลังและผู้ทีสนใจได้เรียนรู้ เป็นมรดกสืบไป ตลอดทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ณ ลานวัฒนธรรมตำบลนาอ้อ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมได้ศึกษาวัฒนธรรมบ้านไทยเลยโบราณ เทศบาลนาอ้อจึงได้สร้างบ้านจำลองของหมู่ที่ 1 - 9 ขึ้น การทำข้าวแตงกาใช้งาโหลกกับเกลือและข้าวเหนียวสุกใหม่ๆ ในช่วงฤดูหนาวเฉพาะในช่วงเช้า ซึ่งช่วงนั้นเป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ ข้าวเหนียวต้องเป็นข้าวที่สุกใหม่ร้อนๆ จะทำให้ข้าวกับงาโหลกเข้ากันได้ง่าย นิยมรับประทานขณะข้าวอุ่นๆ

7. ข้าวจี๋ เป็นประเพณีที่ถือว่ามีความเสี่ยงมากของชาวตำบลนาอ้อ นิยมทำกันในราวกลางเดือนหรือปลายเดือนสาม คือ ภายหลังการทำบุญวันมาฆบูชา ข้าวจี๋ คือ ข้าวเหนียวนึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนทากลือเคล้าให้ทั่วและนวดให้เหนียวแล้วเสียบไม้ย่างไฟ มูลเหตุที่ทำบุญข้าวจี๋ในเดือนสาม คงจะเนื่องจากเป็นเวลาที่ชาวนาหมดภาระในการทำนา ชาวนาได้ข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่จึงอยากร่วมกันทำบุญข้าวจี๋ถวายพระสงฆ์

สรุป วิถีชีวิตบ้านนาอ้อเป็นชุมชนนับถือศาสนาพุทธ ทำเกษตรกรรม นำความเชื่อที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำนา ปลูกพืชสมุนไพร จักสานไม้ไผ่ ข้าวจี๋ ข้าวแตงกา ขนมจีน และลวดช่องโบราณ

การใช้ศาสตร์พระราชาคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

การใช้ศาสตร์พระราชา (หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) ในชีวิตประจำวันดำรงชีวิตใช้ทางสายกลาง เกิดความพอประมาณ มีเหตุผลและเกิดภูมิคุ้มกันที่ดี ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ การน้อมนำไปประยุกต์ใช้อาจจะต้องพิจารณาทำความเข้าใจประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) เป้าประสงค์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีไว้ใช้ทำอะไร (2) คำว่า "ความพอเพียง" มีองค์ประกอบอะไร และหมายถึงอะไร (3) ถ้าจะนำไปใช้ ผู้ปฏิบัติต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง และ (4) เมื่อทำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะได้อะไร โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางสายกลาง ความพอเพียงคือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งภูมิคุ้มกันมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมและผู้ปฏิบัติต้องมี เงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขหลักวิชา เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุล พร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวเข้มแข็ง ประเทศไทยเข้มแข็ง และเชื่อว่าจะนำไปสู่การสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีความสุข เป็นระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งคุณธรรม ระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งความยั่งยืน คำที่สำคัญที่สุดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือคำว่า "พอ" ต้องสร้างความพอที่สมเหตุสมผลให้กับตัวเองให้ได้แล้วก็จะพบกับความสุข หลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง ความพอประมาณตามอัตภาพต้องบวกกับเรื่อง ความสมเหตุสมผล ซึ่งจะเกิดภูมิคุ้มกันที่ดี แล้ว

จะพบกับความสุข (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

สรุป การเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชานำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิถีการปฏิบัติที่แท้จริง ส่งผลให้ชาวบ้านน่าอ้อ มีความตระหนักรู้ใน ความพอประมาณ มีเหตุผลและจะเกิดภูมิคุ้มกันที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ มีความสุข เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้จากการปฏิบัติ ต่อเนื่อง และจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เรียนรู้ไปพร้อมกับการปฏิบัติให้เกิดผลเป็น รูปธรรม นำความรู้ศาสตร์พระราชา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการเรียนรู้เรื่องดังกล่าวเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนบ้านนาอ้อเกิดความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม เพื่อเตรียมเข้าสู่สังคมยุคใหม่ โดยมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาศาสตร์พระราชา ความพอเพียงเป็น ทางสายกลาง ทำให้ชุมชนเกิดภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งภูมิคุ้มกันประกอบด้วย ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งผู้นำและชาวบ้าน จะต้องมีความอดทนในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุล พร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงชุมชนเข้มแข็งยั่งยืน และนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

ชุมชนนาอ้อนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในการสร้างสังคมให้สงบสุข เพราะได้ดำเนินชีวิตตามหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหน้าที่ของภาครัฐในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและการปกครอง โดยเฉพาะลูกหลานในชุมชนนาอ้อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และสืบทอดการใช้ศาสตร์พระราชาต่อไป นอกจากกิจกรรมในวิถีชีวิตและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ แล้วชาวชุมชนบ้านนาอ้อ จะต้องได้พัฒนาทักษะใหม่จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเป็นพี่เลี้ยงสอนงาน เพื่อให้การเรียนรู้เรื่องศาสตร์พระราชาอย่างต่อเนื่อง คณะผู้เขียนบทความมีแนวคิดที่ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการร่วมมือกันใช้แนวคิดจัดกิจกรรมบนพื้นฐานความต้องการของชุมชน นำปัญหาที่พบมาหาแนวทางแก้ไข ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนจะเข้มแข็งนั้นย่อมเกิดจากการได้รับส่งเสริมจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรขอมูลมีที่ทันสมัยมาให้ความรู้แก่ประชาชนและเยาวชน โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมการเรียนรู้การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Public Education) จะเป็นแนวทางที่ทำให้เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรลุผลสำเร็จในระยะยาว กลุ่มেলাให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางของการสืบ ทอดวัฒนธรรมทางสังคม ภายใต้ของบริบทสังคมโลกปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ชุมชนบ้านนาอ้อจะต้องให้มีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายกับ ชุมชนอื่นๆ หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการเรื่อง ศาสตร์พระราชาสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำรวจเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ภายใต้โครงการพัฒนาฐานทรัพยากรตาม แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (อพ.สธ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 โครงการเลขที่ 610231009 บทความนี้สำเร็จสมบูรณ์โดยได้รับความช่วยเหลือและความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ อินโย อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ พลกษา รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและประกันคุณภาพ ดร.สัณชัย เกียรติทรงชัย ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยิ่งศักดิ์ คชโคตร คณบดี และ ดร.พนิดา ตาสี รองคณบดี ฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เทศบาลตำบลนาอ้อ ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน และภูมิปัญญาชุมชนบ้านนาอ้อ คณะผู้เขียนบทความวิชาการขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา ยศคำลือ. (2558). การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของพลเมือง: ศึกษากรณีประชาชนในเทศบาลตำบลนาอ้อ อำเภอมือง จังหวัดเลยและนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *Proceeding the 7th International Science, Social Sciences, Engineering and Energy Conference 24-26 November, 2015, Wangchan Riverview Hotel, Phitsanulok Province, Thailand.*
- _____. (2561). **ถ่ายภาพ 2 และ 4.** เลย: บ้านนาอ้อ อำเภอมือง จังหวัดเลย วันที่ 30 มิถุนายน 2561.
- กัลยา ยศคำลือ และจุลดิษฐ์ อุปฮาด. (2562). การเรียนรู้ศาสตร์พระราชายของเยาวชนจังหวัดเลย. **การประชุมสังคมนศาสตร์วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 15 “การขับเคลื่อนพลังชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้”** วันที่ 25 มกราคม 2562 ณ หอประชุมรัชกาลที่ 9 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย, หน้า 509-524.
- กัลยา ยศคำลือ ศราวุธ พิมพ์ศรี ชนิตา จันทะบุตร สุกรัตน์ ต้นฟู และนริชา นาครักษา. (2563). วิวัฒนาการของผ้าทออีสานและการอนุรักษ์ผ้าทอชุมชนบ้านก้างปลา อำเภอมือง จังหวัดเลย. **ประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมศึกษา ครั้งที่ 3 สัสม หล่อหลอม สร้างสรรค์ มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อลูกหลาน** วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, หน้า 169-181.
- กรมพัฒนาชุมชน. (2562). **การพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชน.** <www.cdd.go.th> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2563).
- จริยา กลิ่นอุบล. (2548). **การมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลคลองตำหรุ จังหวัดชลบุรี.** หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา หน้า 112.
- ฉัตรทิพย์ นาดสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. (2538). **วัฒนธรรมหมู่บ้านกับโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพฯ: 179 การพิมพ์.
- ดิศนัดดา ดิศกุล. (2561). **จากศาสตร์พระราชาสู่ SDGs พัฒนาไทยยั่งยืน.** <https://www.prachachat.net> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2563).
- เทศบาลตำบลนาอ้อ. (2561). **ข้อมูลบริบทชุมชนนาอ้อ.** เลย: สำนักงานปลัดเทศบาลตำบลนาอ้อ.
- น้ำทิพย์ วรบุตร. (2561). **ถ่ายภาพ 3.** เลย: บ้านนาอ้อ อำเภอมือง จังหวัดเลย วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). **ตามรอยพระยุคลบาท โดยทศพิธราชธรรม.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระมหาพิมล พรหมเมือง. (2550). **วิถีพุทธ-พราหมณ์-ผี ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูบ่อน้ำขุ่นเพื่อสังคมที่ยั่งยืนจังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์สาขาวังวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (2555). **ตามรอยพระราชดำริสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). **ความเชื่อ.** พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2532). **การเรียนรู้แบบบูรณาการ.** <www.edu.ru.ac.th> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2563).
- ห้องสมุดมั่นพัฒนา (2561). **การน้อมนำศาสตร์พระราชามาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตามโมเดล Thailand 4.** <http://www.manpattanalibrary.com> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2563).
- อิสริยาภรณ์ ชัยกุลลาภ. (2561). **ถ่ายภาพ 6, 7 และ 8.** เลย: บ้านนาอ้อ อำเภอมือง จังหวัดเลย วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561.
- A.H. Maslow. (1943). **A Theory of Human Motivation.** Psychological Review 50: 370-396.
- Cohen, J.M. , & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies.** New York: Cornell University Press.
- Dusenbery, David B. (2009). **Living at Micro Scale.** Harvard University Press, Cambridge, Mass p.124.
- Gandner, H. (1993). **Multiple intelligences.** New York: Basic Book, Harper Collins.